

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1043346/1

בבית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו

לפני כבוד הדיינים:

הרב אבירן יצחק הלוי – אב"ד, הרב אליהו אריאל אדרי, הרב רפאל י' בן שמעון

התובע: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ניסים שלם)

נגד

הנתבעת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד צדוק חוגי)

הנדון: שורשי דין הפסד תוספת הכתובה ב'מורדים זה על זה' וענפיו

פסק דין

רקע

לפנינו תביעת הבעל לגירושין, תביעת האישה לכתובתה ותביעות הדדיות בענייני רכוש, משמורת, הסדרי שהות ומזונות אישה.

העומדים לפנינו נישאו בתאריך ט' באדר ב' תשע"א (15.3.11) ולהם בת בגיל חמש.

הבעל תבע גירושין בתאריך י"ח באב תשע"ה (16.7.15). האישה נעתרה לתביעתו אולם סירבה להתגרש בפועל עד שיפסוק בית הדין אם זכאית היא לכתובתה ולמזונות אישה. נוכח עמדתה התקיימו חמישה דיונים במכלול העניינים, נשמעו טענות הצדדים, התקיימו חקירות זומנו עדים והוגשו סיכומים בכתב.

העובדות שאינן שנויות במחלוקת הן שכשלושה חודשים קודם שתבע גירושין עזב הבעל את הבית בו התגוררו הצדדים ושכשנה וחצי קודם עזיבתו את הבית לא התקיימו בין בני הזוג יחסים כדרך איש ואישה – ראו דברי הצדדים בדיונים שהתקיימו בתאריכים כ' באדר א' תשע"ו (29.2.16), כ"א באדר ב' תשע"ו (1.3.16) וט"ז באלול תשע"ו (19.9.16). יתר על כן כמה חודשים לאחר תחילת תקופת הפירוד עברו בני הזוג לדירה חדשה וגם שם נמשך מצב הפירוד עד לעזיבת הבעל את הבית.

הבעל מעוניין להתגרש, האישה גם היא חפצה להתגרש אך מסרבת לעשות זאת קודם שיפסוק בית הדין אם זכאית היא לקבלת כתובתה.

המחלוקת היחידה בין הצדדים היא בשאלה מיהו הגורם למשבר כאשר כל צד מאשים את זולתו. אין כל דרך לדעת מיהו הגורם אך כאמור ידוע שבמשך שנה וחצי חיו תחת אותה קורת גג כשהם פרודים. חלק מאותה תקופה חיו באותו חדר ובאותה מיטה בלא שהתקיימו ביניהם כל יחסים. כן ידוע שמערכת היחסים ביניהם הלכה והתדרדרה וכללה אמירות קשות ובוטות איש כלפי זולתו. גם במהלך הדיונים היו בין הצדדים חילופי דברים קשים מאוד.

נשמעה גם עדות מטפל זוגי שאליו פנו עוד קודם הגשת התביעה. המטפל חיווה דעתו שמערכת נישואין זו הגיעה לקיצה עוד בזמן שפנו אליו, כאמור, עוד קודם הגשת התביעה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דרכו של פסק דין היא להעלות בשלב זה את טענות הצדדים על הכתב אולם לאמיתו של דבר מעבר למחלוקת הנ"ל לא נטענה כל טענה נוספת בעלת ערך בעניין הגירושין, המזונות והכתובה.

בין הצדדים התנהלה מערכת גירושין ארוכה ומיותרת. המציאות פשוטה מאוד והאישה לא עשתה כל אשר לאל ידה על מנת לקצר את ההליכים. כך נשמעו באולם הדיונים שוב ושוב טענות שאינן מעידות על ידיעה הלכתית ומשפטית והנה הגענו לאחר תום הדיונים לסיכום פשוט זה.

בהגדרה הלכתית פשוטה הצדדים הם מורדים זה על זה. כל אחד משניהם מעוניין להתגרש ומצהיר שאילו היה הדבר תלוי בו בלבד היה רוצה בשלום בית אולם זולתו הוא הגורם לכך שכעת לא ניתן להשיב את השלום לבית.

הבעל מאס באשתו והאישה אף היא מאסה בבעלה. אין כאן התרשמות אלא ידיעה פשוטה וברורה שדומה שאין עליה חולק.

הדיון ההלכתי יתמקד בדברי רבנו ירוחם הידועים ובשאלה על מי מוטלת חובת ההוכחה במצב זה.

א. חיוב תוספת כתובה במורדים זה על זה

דברי רבנו ירוחם במישרים (נתיב כג חלק ה) ידועים לכל יושב על מדין ויובאו כאן משום מה שהתחדש בהבנתם וכן מה שהתברר בשיטת הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

זו לשון רבנו ירוחם:

"וכתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל כי נראה לו שאשה שאמרה 'לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה' והוא אומר 'אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט' – מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו. לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה."

הקושי בדברי רבנו ירוחם – הכיצד שפר חלקה של מורדת גרידא מחלק זו שגם בעלה מורד?

הקושיה על דברי רבנו ירוחם ברורה. כאשר האישה בלבד היא המורדת הדין הוא שהפסידה כתובה ותוספת רק לאחר התראה כמו שכתב הרמ"א (אבן העזר סימן עז סעיף ב) ואילו כאשר גם הבעל מורד הפסידה תוספת לאלתר. כך ניסח את הקושיה הגרי"ש אלישיב זצ"ל בפד"ר (חלק ח עמוד 323):

"הדברים תמוהים: כשאשה היא המורדת בבעלה אינה מפסדת תוספת כתובה כל עוד ולא הכריזו עליה, ואם גם הוא מורד בה – אז מפסידה לאלתר את תוספת הכתובה, ומשום דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה, וכלפי לייא."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אין ליישב כי המרידה הדדית כפיית הבעל לגרש היא שפוטרתו מן הכתובה הגרי"ש אלישיב זצ"ל ליישב קושיה זו בשני אופנים. באופן השני הביא בשם נתיבות משפט (להגר"ח אלגאזי) שכתב וזו לשונו:

"דאף על פי שהיא מורדת כיון שהוא גם כן מורד ואינו רוצה אותה אין מפסידין אותה כתובתה, ונותן לה נכסי צאן ברזל שלה אבל לא תוספת וכן נראה שהוא דעת הרשב"א בתשובה:

[...] ונראה לי האומרת 'מאיס עלי' או 'בעינא ליה [...] מה הן גובות אם הוציא מרצונו בין בזו ובין בזו נותן לה נכסי צאן ברזל אבל מה שנתן להם משלו אינן נוטלות כלום, כיון שהן תובעות להתגרש.

וכך כתב גם כן בסימן אלף רל"ה. הרי שדעתו שאף על פי שהן מורדות מכל מקום כיון שהוציא מרצונו דגם הוא אינו רוצה אותה נותן לה נכסי צאן ברזל שלה [...] שהרי לא פטרו את הבעל [נראה שצריך להוסיף: "אלא". א"א] מלשלם תוספת משמע דנכסי צאן ברזל צריך לשלם."

מדברי מהר"ח אלגאזי הללו הוכיח הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין טעמו של רבנו ירוחם משום שכופים את הבעל לגרש, שהרשב"א בתשובה (סימן אלף רלה) לא הזכיר כלל את הנידון שהביא רבנו ירוחם בשם רבו ואילו היה זה בית האב להלכה זו, היה מזכיר הרשב"א במפורש שזו סיבת הפטור מתוספת כתובה.

פטור הבעל מתוספת קודם הכרזתה כמורדת נובע עקב אלהותועלת שבהכרזתה כמורדת לכן ביאר וזו לשונו:

"ועל כן נראה לומר דההבדל הוא בזה, במקום שהאישה היא המורדת בבעלה והבעל רוצה באשתו, הרי כל ההכרזות והתראות שנאמרו במורדת, וכל התקנות הללו לא באו אלא ללחוץ עליה שתימלך בדעתה ותשוב לחיי שלום עם בעלה, ולכן אם הבעל מגרשה בטרם נגמרו כל הפעולות הללו חייב לשלם לה כתובה ותוספת כתובה, מה שאין כן במקרה וגם הבעל לא רוצה בה הרי אין מקום לתקנה זו וממילא קם דינא שמכיוון שהיא לא רוצה אותו, הרי אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה תוספת כתובה."

פסק דין זה הוא מפני כתבו של הגרי"ש אלישיב שכן מופיע הוא גם בקובץ תשובות (חלק ב סימן פז וכן בקיצור בחלק ג סימן קצח).

בפד"ר שם נראה שהסיק הגרי"ש אלישיב זצ"ל כדרך זו השנייה והסכימו איתו הגר"ב זולטי והראש"ל הגר"מ אליהו זללה"ה. וכך כתב להדיא בקובץ תשובות לגרי"ש אלישיב זצ"ל (חלק ג סימן קצח) שיש לנקוט כביאורו של המהר"ח אלגאזי והדרך הראשונה אינה נראית לא מגמרא ולא מסברה.

ביאורו של הגרש"מ עמאר שליט"א ודעתו דלבני אשכנז אין לפסוק כדברי רבנו ירוחם

הראש"ל הגרש"מ עמאר שליט"א בשו"ת שמע שלמה (חלק ג סימן יא אותיות ג-ד) הקשה גם הוא את הקושיה הנ"ל כיצד ניתן להבין שכאשר האישה בלבד היא זו שמרדה הדין הוא שהפסידה כתובה ותוספת רק לאחר התראה ואילו כאשר גם הבעל מורד הפסידה תוספת לאלתר ושם הביא מה שהקשה הגרי"ש אלישיב זצ"ל על מהר"ח אלגאזי שבתשובת הרשב"א אין רמז לכך שבמרדו זה על זה פטור מתוספת.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכוח קושיה זו ביאר הראש"ל באופן אחר, שהרשב"א סובר שבכל מורדת אף שמרדה האישה בלבד ולא הבעל אם גירשה לאלתר הפסידה תוספת, וזהו פשר לימודו של רבו דרבנו ירוחם שהוא הדין כשמרדו זה על זה כיון שמורדת היא איבדה תוספת. עוד כתב שאולי זהו גם ביאור דברי מהר"ח אלגאזי:

"דאף על פי שהיא מורדת כיון שהוא גם כן מורד ואינו רוצה אותה אין מפסידין אותה כתובתה, ונותן לה נכסי צאן ברזל שלה אבל לא תוספת וכן נראה שהוא דעת הרשב"א בתשובה."

וכוונתו שהרשב"א בתשובה סובר שמורדת הפסידה תוספת כתובה. ושם (באות ה) כתב שהרמ"א (בסימן עז סעיף ב) ביאר דברי הרשב"א אחרת – שמורדת ד'בעינא ומצערנא ליה' לא הפסידה תוספת כתובה כל עוד לא הכריזו עליה ואם כן הדבר שנוי במחלוקת.

עוד כתב (אותיות ו-ז) שעיקר חידוש רבנו ירוחם הוא שמורדת אף לאחר י"ב חודש לא הפסידה תוספת וגם זה דלא כרמ"א.

סוף דבריו נראה שדין זה שנוי במחלוקת, וליוצאים ביד רמ"א יש לנקוט דלא כרבנו ירוחם.

בשתי הדרכים שהביא הראש"ל שליט"א נקט דלא כגרי"ש אלישיב, ותורף סברתו שאין לחלק בין מרידה הדדית למרידה של האישה בלבד ולומר שדינה של האישה באופן שהצדדים מורדים זה על זה גרוע מדינה כאשר היא בלבד מורדת, ולכן כתב שהדינים שווים ודעת הרשב"א כפי שהבינו מהר"ח אלגאזי היא שמורדת הפסידה תוספת בלא התראה ובוזה נחלק הרמ"א.

יישוב דברי הגרי"ש אלישיב בביאורו השני בשיטת דברי רבנו ירוחם

לעניות דעתי יש ליישב דברי הגרי"ש אלישיב זצ"ל ונראה שהבין דברי רבנו ירוחם על דרך אחרת.

לשון רבנו ירוחם:

"וכתב מורי ה"ר אברהם בן אשמעאל כי נראה לו שאשה שאמרה: 'לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה', והוא אומר: 'אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט' – מסתבר דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניה, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו. לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה."

דוק בלשונו שאין דנים אישה זו כמורדת אף לאחר שחלפו שנים עשר חודש ואף שלא חזרה בה ממרידתה. מטעם זה גם אין להתרות בה ולהכריז עליה כי אין דינה כמורדת.

כשאינן הבעל חפץ באשתו בטלה הלכת מורדת – אפילו היא מורדת בפועל – ולא תפסיד עיקר כתובה ונדוניה

זה שבא מהר"ח אלגאזי לבאר: כאשר הבעל והאישה מורדים זה על זה אין האישה נידונה כמורדת. ולכן לא הפסידה נדוניה כמו שכתב רבנו ירוחם ואפילו לאחר שנים עשר חודש. זהו המפורש בלשונו של רבנו ירוחם "דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר נדוניה וכתובה".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אף שבטלה הלכת מורדת – תוספת כתובה תפסיד הואיל ועצם הגירושין באו גם מצד מרידתה ואף שאין דינה כמורדת ולא הפסידה עיקר ונדוניה כתב רבנו ירוחם בסוף דבריו שהפסידה תוספת, לא משום שדינה כמורדת אלא מדין מסוים בחיוב תוספת כתובה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה.

המהר"ח אלגאזי בעיקר דבריו לא בא לבאר מדוע אין לאישה זו תוספת אלא מדוע יש לה נדוניה ואין דינה כמורדת וכך כתב: "דאף על פי שהיא מורדת כיון שהוא גם כן מורד ואינו רוצה אותה אין מפסידין אותה כתובתה, ונותן לה נכסי צאן ברזל שלה אבל לא תוספת." היינו שיסוד דברי רבנו ירוחם הוא שכל שמורדים זה על זה אין דינה של האישה כמורדת.

ונראה שטעם הדבר הוא משום שכאשר המרידה הדדית אין לדון מי מהצדדים כמורד. לכן אף שהשהו אישה זו במשך שנה ולא חזרה בה לא הפסידה נכסי צאן ברזל שלה כמו שכתב הרשב"א.

הסבר הדמיון בין מורדת וגירש הבעל מרצונו למרידה הדדית

אמנם דברי הרשב"א עצמו נאמרו במורדת דמאיס או דבעינא ליה ולא מרד הבעל אלא גירש מרצונו קודם שהתרו בה כפי שהביא מהר"ח אלגאזי דבריו:

"האומרת 'מאיס עלי' או 'בעינא ליה' מה הן גובות אם הוציא מרצונו בין בזו ובין בזו נותן לה נכסי צאן ברזל אבל מה שנתן להם משלו אינן נוטלות כלום, כיון שהן תובעות להתגרש וכך כתב גם כן בסימן אלף רל"ה. הרי שדעתו שאף על פי שהן מורדות מכל מקום כיון שהוציא מרצונו דגם הוא אינו רוצה אותה נותן לה נכסי צאן ברזל שלה [...] דנכסי צאן ברזל צריך לשלם."

דימה מהר"ח אלגאזי לנידון דידן כיון שדברי הרשב"א אמורים במי שלא הכריזו עליה.

תוספת ביאור בשיטת הגר"ש אלישיב בהבנת דברי רבנו ירוחם

והנה דברי מהר"ח אלגאזי פשוטים בתכלית שכל מי שאין דינה כמורדת מכל טעם שהוא לא הפסידה נדוניה אף שבפועל היא מורדת, ולכאורה אין בהם חידוש ולא הביאם הגר"ש אלישיב וצ"ל אלא להוכיח מהם דלא כפירושו הראשון שבו פירש דברי רבנו ירוחם באופן אחר וזו לשונו בפד"ר (חלק ח עמוד 324) הנ"ל:

"והנה דעת הר"ח הובאו דבריו בתוספות (יבמות סוף פרק הבא על יבמתו), והרי"ף (שם), וכן קיימא לן באבן העזר (בסימן קנד) דבמקום שהבעל חייב לגרש את אשתו כגון בבאה מחמת טענה 'בעינא חוטרא לידא' או בבעל שנעשה מוכה שחין [...] (עיין בית שמואל בריש סימן קנד) אינו חייב בתוספת כתובה דאדעתא למישקל ולמיפק לא כתב לה.

ובזה מחולק דין כתובה מדין תוספת.

ולכן לדעת רבו של רבנו ירוחם ז"ל הסובר דאם גם הבעל מורד באשתו – לאחר שנה כופין אותו לגרש, ממילא אי אפשר לחייבו בתשלום תוספת כתובה, מדינא דהר"ח ז"ל, ודווקא כשהיא לבד מורדת בבעלה, והבעל מצדו היה מוכן ומרוצה להמשיך ולחיות אתה, בכהאי גוונא כשהוא מגרש לה בטרם הכריזו עליה (ככל המבואר בסימן עז) חייב גם בתוספת כתובה, ואי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אפשר לפוטרו מדינא דהר"ח ז"ל שהרי הוא מגרש לה מרצונו. מה שאין כן בעובדא דרבו של רבנו ירוחם שחייב להוציאה וכופין אותו על כך.

לפירוש זה הראשון יסוד הפטור מתוספת הוא משום כפיית הבעל לגרש.

שוב הוכיח הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאין זה הפירוש הנכון, וזאת – מדברי מהר"ח אלגאזי שכתב בביאור דברי רבנו ירוחם:

“דעתו דאף על פי שהיא מורדת כיון שהוא גם כן מורד ואינו רוצה אותה אין מפסידין אותה כתובתה, ונותן לה נכסי צאן ברזל שלה אבל לא תוספת וכן נראה שהוא דעת הרשב"א בתשובה:

[...] ונראה לי האומרת 'מאיס עלי' או 'בעינא ליה' מה הן גובות אם הוציא מרצונו בין בזו ובין בזו נותן לה נכסי צאן ברזל אבל מה שנתן להם משלו אינן נוטלות כלום, כיון שהן תובעות להתגרש.

וכך כתב גם כן בסימן אלף רל"ה. הרי שדעתו שאף על פי שהן מורדות מכל מקום כיון שהוציא מרצונו דגם הוא אינו רוצה אותה נותן לה נכסי צאן ברזל שלה [...] שהרי לא פטרו את הבעל מלשלם תוספת משמע דנכסי צאן ברזל צריך לשלם.”

מבואר שדינו של רבו של רבנו ירוחם אינו משום שכפו את הבעל אלא משום שהאישה אינה מורדת והבעל הוציא מרצונו. רק לעניין זה הובאו דברי הרשב"א שלא הפסידה נכסי צאן ברזל שלה כשמרדה ולא הכריזו עליה. וזה מה שכתב בפד"ר שם:

“והנה בתשובת הרשב"א (סימן אלף רלה) אין רמז למה שכתב רבו של מהרי"ו שבאופן ששניהם מורדים זה בזה כופין את הבעל לגרש את אשתו ואילו היה זה ה'בית' אב' להלכה זו, היינו שזה היה היסוד לפטור את הבעל מתוספת כתובה היה מזכיר זה הרשב"א במפורש שכופין את הבעל לגרשה ועקב זה הוא פטור מתוספת כתובה.”

ועולה מדברי מהר"ח אלגאזי שלא כדרכו הראשונה של הגרי"ש אלישיב.

כך כתב הגרי"ש אלישיב גופיה בפד"ר (חלק ו עמוד 13):

“ולפי זה יש לדון במקרה והאישה סירבה ומסרבת להשלים עם בעלה והבעל גם הוא לא רוצה אותה, אשר בכהאי גוונא נראה דלא הפסידה כתובתה שהרי אין מקום באופן כזה להכריז עליה כמורדת לאלץ אותה על ידי זה לחזור ולהשלים אתו בזמן שהבעל גם הוא לא רוצה בה, ואם כן לפי דברי התשובה הנ"ל יש לדון שהבעל חייב במזונותיה. ועיין ברבינו ירוחם נתיב שלשה ועשרים חלק שמיני:

‘וכתב מורי ראב"א כי נראה לו שאשה שאמרה: 'לא בעינא ליה', יתן לי גט וכתובה', והוא אומר: 'אנא נמי לא בעינא לך', אבל איני רוצה ליתן גט' – מסתברא דאין דנין אותה כמורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה [...] והפסידה תוספת וכל מה דיהיב לה מדיליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה.’

ויש לדון שהוא הדין במקרה אשר לפנינו.”

דבריו ברורים שבאופן כזה אין דין מורדת.

על דרך זו כתבו בפד"ר (חלק יא עמוד 258):

“הדברים מפורשים בדברי רבנו ירוחם שהבאנו למעלה, שכתב שם:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אשה שאמרה 'לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה', והוא אומר 'אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט' – מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא.

וטעמו של דבר הוא כנראה כמו שכתבנו, שכיון שגם הוא אינו חפץ בה ולא שייך המגמה לאלצה לשוב אליו, שוב אין מקום להכריז עליה כמורדת להפסידה הכתובה. וכבר כתב כן – על יסוד דברי רבנו ירוחם הנזכר – הגריש"א שליט"א בפסק דין (שבכרך ו' עמוד יג) וזו לשונו:

במקרה והאישה סירבה ומסרבת להשלים עם בעלה, והבעל גם הוא לא רוצה אותה, בכהאי גוונא נראה דלא הפסידה כתובתה, שהרי אין כאן מקום להכריז עליה כמורדת לאלץ עליה על ידי זה לחזור ולהשלים אתו.

שוב התקשה הגריש"א אלישיב זצ"ל שמהר"ח אלגאזי ביאר רק מדוע האישה אינה מורדת ולא הפסידה נכסי צאן ברזל אף לאחר שנה, אך לא ביאר מדוע הפסידה תוספת אף על פי שאינה מורדת, ויתר על כן קשה שאף מורדת שלא הוכרז עליה לא הפסידה תוספת.

קושיה זו קשה רק לביאור השני בדברי רבנו ירוחם שהוא דרכו של המהר"ח אלגאזי מה שאין כן לדרך הראשונה הטעם שאין לה תוספת הוא משום שכפוהו לגרש.

וביאר הגריש"א אלישיב סברת הדבר:

"ועל כן נראה לומר דההבדל הוא בזה, במקום שהאישה היא המורדת בבעלה והבעל רוצה באשתו, הרי כל ההכרזות והתראות שנאמרו במורדת, וכל התקנות הללו לא באו אלא ללחוץ עליה שתימלך בדעתה ותשוב לחיי שלום עם בעלה, ולכן אם הבעל מגרשה בטרם נגמרו כל הפעולות הללו חייב לשלם לה כתובה ותוספת כתובה, מה שאין כן במקרה וגם הבעל לא רוצה בה הרי אין מקום לתקנה זו וממילא קם דינא שמכיון שהיא לא רוצה אותו, הרי אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה תוספת כתובה."

לשיטת הגריש"א אלישיב דברי רבנו ירוחם נוהגים בין לבני ספרד בין לבני אשכנז

תורף הדברים:

דינו של רבו של רבנו ירוחם הוא שבמרידה הדדית אין האישה נידונה כמורדת, על אף זאת איבדה תוספת כתובה. אין הדבר משום שכפוהו לגרש כמוכח מתשובת הרשב"א שהסמיכה מהר"ח אלגאזי לדברי רבנו ירוחם. מהר"ח אלגאזי ביאר רק מדוע אין דינה כמורדת ולא ביאר מדוע הפסידה תוספת וגרע דינה ממורדת. עניין זה בלבד ביאר הגריש"א אלישיב זצ"ל מסברה (עיין בקובץ תשובות חלק ג עמוד רסח דיבור המתחיל "והנה" שקצת קשה בלשונו).

לדרך זו דברי הרשב"א אינם תלויים בשאלה אם במורדת שהוציאה מרצונו קודם שהכריזו עליה יש לה כתובה ותוספת (כפי שרצה לתלות בשמע שלמה דלעיל) שהרי הרשב"א בתשובה כתב להדיא שהטעם לאיבוד התוספת אינו משום שמרדה עליו, אלא אף על פי שאין דינה כמורדת ולא איבדה נדוניה איבדה תוספת כי "אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה".

יתר על כן הפסד תוספת הכתובה כלל אינו קשור להיותה מורדת משום שאין אישה זו נידונה כמורדת, ומה שהפסידה תוספת הוא משום שרוצה להתגרש וזהו גדר מגדרי תוספת כתובה שהרוצה להתגרש אין לה תוספת משום ד"אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מקורות נוספים התומכים בסברת "אדעתא למישקל" לחילוק בין כתובה לתוספת

סברה זו של "אדעתא למישקל" היא מקור לחילוק שיש בין עיקר כתובה לבין תוספת כתובה. הרשב"א לשיטתו בעניין זה שכך כתב בחידושו (כתובות דף נה ע"א דיבור המתחיל "כל זמן") וזו לשונו:

"וכתב ר"ח ז"ל מדקא מני כל הני ואזיל שמעת מינה דלא אמרינן תנאי כתובה ככתובה אלא לאלו המפורשים כאן בלבד דהא פירש ולא שייר דאשכחן בפרק אלמנה ניוזנת (לקמן דף קא ע"א) דתניא בהדיא נשים שאמרו חכמים אין להם כתובה הממאנת וחברותיה אין להם מנה מאתיים אבל תוספת יש להן, נשים שאמרו חכמים יוצאות שלא ככתובה כגון עוברת על דת וחברותיה אין להם תוספת וכל שכן מנה מאתיים."

הרי לנו שחלוק דין כתובה מדין תוספת כתובה.

והדברים מבוארים גם בר"ן (כתובות דף נט ע"ב מדפי הרי"ף דיבור המתחיל "ונשים") וזו לשונו:

"ומיהו כי אמרינן דיש להן תוספת דוקא כשמוציאה הוא אבל אם היא רוצה לצאת אין לה תוספת דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה וכן הדין בשהתה עמו עשר שנים ולא ילדה ורוצה לצאת ובאה מחמת טענה דאמרה דבעיא חוטרא לידה דאין לה תוספת כיון שהיא רוצה לצאת ממנו אבל כל שהיא רוצה לעמוד תחתיו והוא מוציאה אף על פי שבדין מוציאה יש להם תוספת."

ובלשונו מבואר שהטעם שלבאה מחמת טענה אין תוספת אינו משום שמחויב בדין ושכפוהו להוציאה אלא משום שהיא רוצה לצאת ממנו. זו גם פשוט דברי הרי"ף (יבמות כא ע"ב בדפי הרי"ף) שנימק את דין באה מחמת טענה שאין לה תוספת: "אומדן דעתא הוא דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא למישקל ולמיפק לא אקני לה". ומקור לשון הרי"ף מדברי רבנו חננאל (יבמות דף סה ע"ב).

וכן מבואר בדברי הרמב"ם (אישות טו, י) וזו לשונו:

"האשה שבאה לתבוע בעלה לגרשה אחר עשר שנים מפני שלא ילדה והיא אומרת שאינה יורה כחץ שומעין לה – אף על פי שאינה מצווה על פריה ורביה צריכה היא לבנים לזקנותה – וכופין אותה להוציא ויתן עיקר כתובה בלבד, שלא כתב לה התוספת על מנת שתצא לרצונה ותיטול."

אלו דברי רבו של רבנו ירוחם: "והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה".

הדברים עתיקים, והארכנו לבאר כלל זה ד"אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה תוספת" בשו"ת שחר אורך (חלק א סימן י) עיין שם.

אלא שעדיין יש להקשות מדוע בכל מורדת שלא הכריזו עליה ורוצה לצאת מבעלה לא אמרינן אדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה והדין הוא שיש לה תוספת. טעם עניין זה לא התבאר בדברי מהר"ח אלגאזי וזה מה שיישב הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

דחיית הסברה שרבנו ירוחם דיבר רק במורדת ד'מאיס עלי' ולא במורדת ד'בעינא ליה ומצערנא ליה'

אבוא עוד להעיר על מה שכתב ידידי הרה"ג יאיר בן מנחם שליט"א בפסק דין בתיק 937185/1 וזו לשונו:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"שלעניות דעתי, קלה כמות שהיא, עיקר קושייתם של חברי בית הדין הגדול ליता, שהם דימו נידון זה לדין מורדת דבעינא ליה שאינה מפסידה את כתובתה ותוספתה על פי הרמב"ם ומר"ן השולחן ערוך אלא לאחר הכרזות והתראות. ועל כן קשיא להו מדוע כאן תפסיד ללא כל הכרזה והתראה."

לעניות דעתי דברי רבנו ירוחם ברורים שאין לאישה זו דין מורדת דבעינא ליה שהרי כתב שלא הפסידה נדוניה, ותוספת הפסידה – לא משום שהיא מורדת אלא משום דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה, וזהו ביאור דברי חברי בית הדין הגדול.

בפסק דין הנ"ל ביאר דברי רבו של רבנו ירוחם באופן אחר:

"שרבנו ירוחם אינו עוסק באישה שיש לדונה כמורדת דבעינא ליה אלא אדרבה באישה שאומרת 'אנא לא בעינא ליה', כלשונו הטהור, ודינה כדין מורדת דמאיס עלי שלהרבה מרבתינו הראשונים ובהם דעת הרמב"ם, הרמב"ן והרשב"א ואחריהם נמשך מר"ן השולחן ערוך אין בה דין הכרזות והתראה ומפסידה את כתובתה בלעדיהם [...] ולדברים אלו יש לתפוס את דברי רבנו ירוחם כפשוטם שהאישה טוענת לא בעינא ליה ומתמדת בכך, דבר שיש בו בכדי לאלם את מאיסותה בו ולברר את כנות רצונה להתגרש ממנו, ועל כן הרי היא מפסידה את כתובתה ותוספתה ללא התראה והכרזות, ואזלא לה קושיית רבתינו הגדולים זי"ע."

ומה שיש לנו להסביר הוא לאידך גיסא, מדוע לא מפסדת גם את עיקר כתובתה.

ובזה צריך לומר שהיות וסיבת הגירושין אינה תלויה רק באישה, שכן גם אם תשוב היא ממרידתה לא תוכל לקומם את הריסות ביתה, שכן בעלה נותן לה כתף קרה וגם הוא משיב אמריה לה באותה מטבע של אש המרידה ואינו חפץ בה, ועל כן חייבו רבנו אברהם בן אשמעאל בתשלום עיקר הכתובה ופטרו רק מתוספתה וכדין אישה התובעת את גיטה בעילה מוצדקת התלויה בבעל שיש לה את עיקר כתובתה ואינה מפסדת אלא את תוספתה דאדעתא דמישקל ומיפק לא אוסיף לה, וכן ראיתי שביאר רבנו הנתיבות משפט (אלגאזי) על אתר."

לעניות דעתי לשון רבנו ירוחם ברורה שבמרידה הדדית אין דינה כמורדת כלל ולא הפסידה נדוניה, והפסד התוספת אינו בגלל מרידתה אלא משום דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה, וכן מבואר גם בדברי מהר"ח אלגאזי.

דחיית הסברה שדברי רבנו ירוחם שנויים במחלוקת וממילא הם ספקא דדינא

עוד ראיתי מה שכתב הגר"נ גורטלר בפסק דין בית דין הגדול בתיק 1053135/3 וזו לשונו:

"אמנם יש ראשונים שחלקו על רבנו ירוחם, הרמ"ה סובר שגם בשניהם מורדים כל עוד לא הכריזו על האישה שהיא מורדת אינה מפסידה כתובתה, וטעמו דהוא סובר שחז"ל תקנו דרך להפסיד לאישה כתובה, וזה על ידי שמכריזים עליה שאם לא תחזור לשלום בית תפסיד כתובה. ואם הבעל אינו דורש שיכריזו עילה אנו מחשיבים דהוא מוציאה מרצונו, ויש לאישה כתובה. מאידך גיסא רבנו ירוחם סבור שדברי הרמ"ה נכונים רק לעניין עיקר כתובה, אבל לגבי תוספת כתובה, שם יש את הסברה ד'על מנת למישקל ולמיפק לא כתב לה'. וגם על מקרה ששניהם מורדים נאמר דבר זה. ועיין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בביאור מחלוקתם של הרמ"ה ורבנו ירוחם בפד"ר (חלק ד עמ' 264, חלק ח עמודים 323–324 וחלק יא עמוד 253 וחלק יד עמוד 27).

והנה בתי הדין נהגו לפסוק במחלוקת זו דהווי ספקא דדינא אם בשניהם מורדים האישה מפסידה תוספת כתובה ומתנות.

עיינתי במקורות שהביא ולא מצאתי מיהו החולק על שיטת רבנו ירוחם, וגם לא מצאתי מי שהזכיר שהדבר הוא ספקא דדינא, ולהפך – גם מהמקורות שהביא עולה שכך הוא עיקר הדין.

אמנם בפד"ר (כרך יא עמוד 253 ואילך) בפסק דין מפי כתבם של הגר"ח ג צימבליסט ובית דינו כתבו שהרמ"ה חולק על דברי רבנו ירוחם אך לא בעניין תוספת כתובה ונבאר הדברים.

בפד"ר (כרך יא עמוד 255) כתבו: "לפי דברי הטור (אבן העזר בסימן פה בשם הרמ"ה) יוצא שאין המורדת מפסידה את המתנות אלא לאחר שכתבו עליה אגרת מרד שהפסידה כל כתובתה."

והביאו מקורות נוספים בעניין זה ושוב כתבו שהרשב"א (כתשובה חלק א אלף רלה) חולק. תשובת הרשב"א היא התשובה הנזכרת לעיל.

בהמשך הדברים כתבו:

"וכן מבואר ברבנו ירוחם במישרים (נתיב כג חלק ח) שכתב וזו לשונו:

וכתב מורי ה"ר אברהם בן ישמעאל שאשה שאמרה 'לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה', והוא אומר 'אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט' – מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דלמא הדרי בהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה, דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה."

זו כנראה מחלוקת הרמ"ה ורבנו ירוחם שאליה התכוון הגר"ח גורטלר.

במרידה הודית ברור שמפסידה תוספת ורק במתנות מהבעל נחלקו הפוסקים אם תפסיד

מחלוקת זו היא לעניין הפסד מתנות במורדת בלבד ולא לעניין תוספת כתובה. ואף שהלשון "אדעתא למשקל ולמיפק" וכו' נאמרה הן לעניין מתנות והן לעניין מורדת, אין הדינים שווים. הדברים מפורשים בהמשך דבריהם בפד"ר (חלק יא עמוד 258) וזו לשונם:

"אך עלינו עוד לדון בתביעת הבעל (בתיק שפתח בטבת תשל"ז) להכריז עליה כמורדת כדי להפסידה כתובתה ואז תצטרך גם להחזיר המתנה. אולם נראה שאין מקום להכרזה כזאת. שהרי גם הבעל אין לו שום מחשבה לחזור לשלום בית, וגם הוא חפץ בגירושין, ואף פתח בראשית הדיונים תיק לצו הפרדה וכו"ל. ורק עתה, בסוף הדיונים, לפני מתן פסק הדין, הזדרז הבעל והגיש תביעה להכריז עליה כמורדת, וכמובן שאין מגמתו בזה אלא לשפר את מעמדו בבית הדין ביחס לרכוש, ותו לא. ובכהאי גוונא, שגם הבעל אינו חפץ באשתו ואינו מקווה לשלום בית, אין טעם להכריז עליה כמורדת. כי עיקר מגמת ההכרזה היא לאלץ את האישה לשוב ממרדה ולחזור לבעלה, וכלשון השולחן ערוך (אבן העזר סימן עז): 'הוי יודעת שאם את עומדת במרדך אפילו כתובתך מאה מנה הפסדת'. ולכן כאשר הבעל אינו חפץ בה, אין מקום לאלצה לשוב אליו, ואין להכריז עליה כמורדת.

והדברים מפורשים בדברי רבנו ירוחם שהבאנו למעלה, שכתב שם:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אשה שאמרה 'לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה', והוא אומר 'אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט' – מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא.

וטעמו של דבר הוא כנראה כמו שכתבנו, שכיון שגם הוא אינו חפץ בה ולא שייך המגמה לאלצה לשוב אליו, שוב אין מקום להכריז עליה כמורדת להפסידה הכתובה. וכבר כתב כן – על יסוד דברי רבנו ירוחם הנזכר – הגרי"ש א שליט"א בפסק דין (שבכרך ו עמוד יג), וזו לשונו:

במקרה והאישה סירבה ומסרבת להשלים עם בעלה, והבעל גם הוא לא רוצה אותה, בכהאי גוונא נראה דלא הפסידה כתובתה, שהרי אין כאן מקום להכריז עליה כמורדת לאלץ עליה על ידי זה לחזור ולהשלים אתו.

הרי לנו שלא אמרו דבריהם אלא לעניין מתנות. עיין שם (בעמוד 257) טעם הדברים. ועיין עוד מה שכתבו בעניין זה בפסק דין בתיק 948054/3.

דעת הראשון לציון הגר"י יוסף שליט"א לבאר את דברי רבנו ירוחם כהסברו של הגר"ש אלישיב
לאחר שנכתב פסק דין זה הראני הרה"ג אבירן יצחק הלוי שליט"א מה שכתב הראש"ל הגר"י יוסף שליט"א בערעור שנידון לפניו ונדפס בקול סיני (סימן ג). בפסק דין זה דן במציאות קרובה למציאות שלפנינו – בבעל ואישה שהיו פרודים כשנה תחת קורת גג אחת. הבעל תבע גירושין והאישה תבעה שלום בית ובית הדין סבר שתביעתה היא מהשפה ולחוץ ונועדה לקדם את ענייניה הכספיים.

הראש"ל נקט שם להלכה כדעת רבו של רבנו ירוחם וכפי שביארו הגר"ש אלישיב זצ"ל.
עוד כתב שם שאף לדעת הסוברים שמורדת שלא הפסידה כתובתה לא הפסידה מתנות מכל מקום הפסידה תוספת כתובה הפסידה וכמו שכתבו בפד"ר (כרך יא עמוד 253) ואילך.

במרידה הדדית ויוצאה בתוך שנים עשר חודש תפסיד תוספת בגין רצונה בגירושין
הדרן לנידון דידן לפי מה שהתבאר לעיל נראה שמה שכתב רבנו ירוחם: "משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש" לעניין כפייה בלבד נאמר שבזה יש צורך בשיהוי זמן אך לא לעניין תוספת כתובה שהפסידה מיד "דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה" ולא כמו שכתב בספר עיונים במשפט (אבן העזר סוף סימן כח).

ועוד נראה שאם מרדו זה על זו והאישה רוצה שלום בית, באופן זה לא הפסידה תוספת כי הגורם להפסד התוספת הוא רצונה להתגרש ולא מרידתה. כמובן שיצטרכו בית הדין לשקול ממי יצאו הגירושין כדברי הטור הידועים בסימן קי"ח ואין כאן מקומו.

ב. האם יש חשיבות לשאלה מי גרם את המשבר במקרה שלפנינו?

היחסים בין בני הזוג שלפנינו אינם ניתנים לשיקום – על פי תפיסתם שלהם. כל אחד מהם מאשים את זולתו וטוען שהוא הגורם למשבר.

אין כאן האשמה נקודתית הממוקדת במעשה מסוים אלא האשמה כוללנית ששורשיה נוגעים יותר לאישיותם של בני הזוג. קשה מאוד להצביע באצבע על נקודה מסוימת שלו הייתה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

משתנה היה אפשר לשקם את מערכת היחסים. גם המטפל הזוגי סבר שיחסייהם הגיעו למבוי סתום ואין בכוחו להצביע על דרך לשקמם.

יש לדון אם יש חשיבות לשאלה מי גרם את המשבר – ואם לא נוכל לעמוד על שרשו יהא הדבר ספק ויהא מוטל על בית הדין לפשר – או שאין לדבר חשיבות ואיבדה תוספת כתובתה בכל אופן.

גם דברים אלו עתיקים – יעוין בספר עטרת דבורה (חלק א סימן לו) שם דן באופן שבו הבעל החל למרוד והאישה מרדה כתוצאה ממרידתו, בספר עיונים במשפט (אבן העזר סימן כח) ובפסק דין בית דין הגדול תיק 1053135/3 שהוזכר לעיל.

יש בהחלט לדון במצבים שונים של מרידה מאוחרת של האישה אולם אין זו המציאות בנידון שלפנינו שבו אין המחלוקת על נקודת זמן מסוימת בה מרד מי מהם אלא בשאלה מיהו האשם בקריסת חיי הנישואין. באופן זה יש לראותם כמורדים זה על זה במרידה הדדית.

במרידה הדדית ולא הוברר לבית הדין מיהו הגורם – לא הוטל על בית הדין לפשר

נביא כאן שוב את דברי רבנו ירוחם:

”אשה שאמרה: ‘לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה’, והוא אומר: ‘אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט’ – מסתברא דאין דנין אותה במורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן לה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו. לאחר שנה כופין אותו לגרש והפסידה תוספת וכל מאי דיהיב לה מדיליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה.”

לא דן רבנו ירוחם כלל בשאלה מיהו הגורם. לעניות דעתי אין להוכיח מדבריו שאין חשיבות לשאלה מיהו הגורם וייתכן שבהחלט יש לדבר משמעות אולם בנידון דידיה האישה והאיש אמרו שאינם חפצים איש ברעהו ודי בזה להפסידה תוספת אף בזמן קצר של מרידה ואף אם לא עברה שנה כמדוקדק מדברי רבנו ירוחם.

כיוון שכך לדעתי גם אין לפשר מחמת הספק כי הדעת נוטה שאין כאן ספק אלא מרידה הדדית.

כך ראיתי שכתב חבר בית הדין הגדול הגר”י אלמליח שליט”א בפסק דין בתיק 854682/1 במקרה דומה למקרה דידן וזו לשונו:

”ובעניין שלפנינו, המציאות בין הצדדים הייתה שיחסי אישות לא התקיימו ביניהם כבר כשנה וחצי, כפי שנאמר קודם, נראה כי על פניו אין מדובר בהחלטה חד צדדית של אחד מבני הזוג אלא מדובר במהלך מצד שניהם גם יחד, וזאת על רקע המצב הבין זוגי ביניהם. כמבואר, הגדרת התביעה לגירושין אינה בהכרח הגשת התביעה בבית הדין אלא הפסקת יחסי האישות בין בני הזוג, וכאמור נראה כי דבר זה קרה על דעת שני הצדדים, וגם מכאן עולה כי יש להחיל כאן את דין שניהם מורדים זה בזה.”

אלא שנטען על ידי האישה כי ההתדרדרות במצב הבין זוגי קרתה באשמת הבעל, ואם כן הוא הרי שלכאורה יש מקום לטעון כי לא תפסיד את התוספת [...] כאמור קודם, נראה בפשטות כי ההתדרדרות במצב הבין זוגי הייתה נחלת שתי הצדדים. גם אם הבעל לא נהג כיאות לא הוכח כי היה בדבר זה משום מצב של חיוב גירושין, ומכאן כי יש מקום לטעון כי האישה הפסידה את תוספת כתובתה.”

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דבריו עולים בקנה אחד עם האמור לעיל. אמנם יש לציין שבמסקנתו כתב שיש לפשר עיין שם, והנראה לעניות דעתי כתבתי כאן.

כך כתב הגר"נ גורטלר בפסק דינו הנ"ל:

"אם יש מחלוקת בין הצדדים מי הוא זה שעשה מעשים לא ראויים שמחמת מעשיו גרם לצד השני שימאס בחיי הנישואין – נראה לומר שרבנו ירוחם אמר את דינו גם על מקרה כזה, שהרי בכל מקרה ששניים רוצים להתגרש כל צד מאשים את הצד השני שהוא גרם לגירושין, ומאחר שרבנו ירוחם קבע את דינו וכתב שאם שני הצדדים דורשים גירושין – דינם שהאישה מקבלת עיקר כתובה ולא תוספת כתובה – גם מקרה זה נכלל בדבריו."

עלה בדינו

- א. במורדים זה על זו והאישה מעוניינת להתגרש אין דין האישה כמורדת.
- אף על פי כן איבדה תוספת כתובה, לא משום שמורדת היא, אלא משום שמעוניינת להתגרש ותוספת – אדעתא למשקל ולמיפק לא כתב לה.
- ב. את תוספת הכתובה איבדה לאלתר ואין צורך להמתין שנים-עשר חודש.
- ג. יש בעניין זה פרטי דינים שונים כאשר נטען שרצונה להתגרש נובע ממעשי הבעל.
- ד. כשהמחלוקת איננה על נקודת זמן מסוימת בה מרד מי מהם או על מעשים מסוימים שלו, אלא בשאלה הרחבה מיהו האשם בקריסת חיי הנישואין איבדה תוספת כתובה.
- ה. כשמורדים זה על זה והאישה רוצה שלום בית אינה מפסידה תוספת כתובה והדבר תלוי בשיקול דעת בית הדין ממי יצאו הגירושין.

ג. מזונות אישה

המציאות המתוארת לעיל עמדה לעיני בית הדין עוד בתחילת ההליך ולכן היה קושי להיעתר לתביעת האישה למזונותיה.

להלן חלקים מהחלטתנו שניתנה בדעת רוב בתאריך כ"א באדר ב' תשע"ו (31.3.16):

"אף אם נאמר שהאישה מוחזקת במזונותיה כפי שהיא הגישה ההלכתית הרווחת יותר כמה דברים אמורים כאשר הדין ודברים בין האיש והאישה הוא במישור הטענות בלבד. אולם כאשר איש ואישה מצויים בפירוד הדדי ואינם חלוקים על עובדת הפירוד וכל אחד מהם מאשים את זולתו בפירוד וטוען כי הדברים התדרדרו והגיעו לאן שהגיעו באשמת הצד השני כאן יש צורך לברר מיהו אכן הגורם. אם סיבת הפירוד נעוצה באיש ומעשיה של האישה הם תגובה למעשיו נותר חיוב המזונות בעינו.

לאידך גיסא: אם סיבת הפירוד נעוצה באישה בטל חיוב המזונות [...] בנידון דידן אין מחלוקת כי בני הזוג עוד בהתגוררם יחד לא קיימו יחסי אישות במשך שנה וחצי – יעוין בפרוטוקול הדיון מתאריך כ' באדר א' (29.2.16). גם אין ספק שמערכת היחסים ביניהם אינה מיועדת לשיקום גם על פי תפיסתם שלהם [...] על אף כל האמור לעיל בית הדין סבור שיש לפסוק מזונות אישה מן הספק ולתקופה מוגבלת בסך אלפיים וחמש מאות שקלים. מזונות אלו זמניים לשלושה חודשים החל מתאריך כ"ב באדר ב' תשע"ו (1.4.16). ככל

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שיתברר בהליך הוכחות שהאישה אינה זכאית למזונות יקוּזו סכום זה מהסכום המגיע לאישה בחלוקת הרכוש. ככל שלא תתקבל התנגדות הבעל תוך ארבעים ושמונה שעות תינתן החלטה אופרטיבית.

ביום כ"ח בתשרי התשע"ז (30.10.2016) הוחלט על ידינו כדלקמן:

"כל החיובים הנ"ל נפסקו באופן זמני וכהוראת שעה, אבל עם התמשכות ההליכים זמן כה רב, אין מקום לשוב ולהאריך את משך פסיקת המזונות הנ"ל."

אין לפסוק מזונות אישה עתידיים – אף שעיקר כתובתה קיימת – בגין רצונה בגירושין
כאמור לעיל הצדדים מורדים זה על זה, באופן זה האישה זכאית לעיקר כתובה והפסידה תוספת כתובה.

לא התבאר במפורש בדברי רבנו ירוחם אם הפסידה מזונותיה.

לפי דברינו לעיל כיוון שאינה מורדת לא הפסידה דבר מלבד תוספת כתובה ויש לומר שזכאית למזונותיה. אולם כל זה באינה רוצה להתגרש אך האישה העומדת לפנינו מעוניינת להתגרש ותובעת מזונות עד למועד סידור הגט.

כך כתב הגרי"ש אלישיב זצ"ל בפד"ר (חלק 1 עמוד 13):

"מזה נראה דבמקום דלא הפסידה כל כתובתה, הבעל חייב במזונותיה, ולפי זה יש לדון במקרה והאישה סירבה ומסרבת להשלים עם בעלה והבעל גם הוא לא רוצה אותה, – אשר בכהאי גוונא נראה דלא הפסידה כתובתה שהרי אין מקום באופן כזה להכריז עליה כמורדת לאלץ אותה על ידי זה לחזור ולהשלים אתו בזמן שהבעל גם הוא לא רוצה בה, ואם כן לפי דברי התשובה הנ"ל יש לדון שהבעל חייב במזונותיה.

ועיין ברבינו ירוחם (נתיב שלשה ועשרים חלק שמיני):

וכתב מורי ראב"א כי נראה לו שאשה שאמרה 'לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה' והוא אומר 'אנא נמי לא בעינא לך, אבל איני רוצה ליתן גט' – מסתברא דאין דנין אותה כמורדת להפסידה כלום מעיקר כתובה [...] והפסידה תוספת וכל מה דיהיב לה מדיליה דאדעתא למשקל ולמיפק לא יהיב לה.

ויש לדון דהוא הדין במקרה אשר לפנינו.

והנה לפי מה שכתב בתשובה הנ"ל, לעולם יש לה מזונות ורפואה עד שתפסיד כל הכתובה שלא מצינו במורדת קנס אחר אלא מה שמצינו בתלמוד מהפסד הכתובה, ואין להפסידה מזונות כל זמן שכתובתה קיימת."

אמנם בסוף דבריו כתב:

"נראה דאי אפשר לחייב את הבעל ולהוציא ממנו מזונות כשאותו מסרבת להשלים אתו, וכן מורין בבי דינא לא לפסוק מזונות לכל אישה המסרבת לחיות עם בעלה חיי אישות גם בטרם הכריזו עליה ובטרם הפסידה כתובתה."

הגר"ש ישראלי בפד"ר (שם) ובספרו חוות בנימין (חלק ב סימן לו) חלק בכמה פרטים אך נראה שבמורדים זה על זה מודה גם הוא שאין לה מזונות.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מכל מקום נראה שאין להוציא מידה מה שגבתה. אך את עיקר כתובתה לא תוכל לגבות מידי הבעל שיתכן ששילם מזונות שלא כדין.

משמורת והסדרי שהות

בית הדין אימץ בעבר את מסקנות תסקיר הרווחה שהתקבל. בית הדין שונה החלטתו זו ומשבח את ההורים שהשכילו להעמיד טובת בתם המשותפת לנגד עיניהם.

חלוקת רכוש

לצדדים אין דירה משותפת.

ניתן בזה צו לפירוק שיתוף בנכסים המשותפים. לפי הצורך ימונה אקטואר.

הרב אליהו אריאל אדרי

אנו מצטרפים.

הרב אבירן יצחק הלוי – אב"ד   הרב רפאל י' בן שמעון

פסק דין

א. הצדדים מורדים זה על זה וחייבים להתגרש.

הבעל תבע גירושין והביע רצונו להתגרש. בית הדין מבהיר שגם האישה חייבת לקבל את גיטה.

ב. האישה איבדה תוספת כתובתה.

ג. האישה זכאית מעיקר הדין לעיקר כתובה.

ד. האישה אינה זכאית למזונות אישה.

ה. מעיקר הדין גם למזונות שנגבו בעבר לא הייתה זכאית אך אין להוציא מידה מה שגבתה.

ז. כיוון שהסכום שגבתה למזונותיה גבוה מעיקר כתובתה אין להוציא מהבעל את עיקר כתובתה.

ח. יש לקבוע מועד לסידור גט.

פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום י"ב באייר התשע"ז (8.5.2017).

הרב אבירן יצחק הלוי – אב"ד   הרב אליהו אריאל אדרי   הרב רפאל י' בן שמעון